

กระบวนการทัศน์

การพัฒนา
ผู้บริหารองค์การ
ทางการศึกษา
วิธีใหม่

อัจฉรา นิยมภา

กระบวนทัศน์

การพัฒนาผู้บริหารองค์การทางศึกษาวิธีใหม่

อัจฉรา นิยมภา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พิมพ์ครั้งที่ 1 เดือนสิงหาคม 2564

จำนวน 1000 เล่ม

ISBN 978-616-582-874-1

จัดพิมพ์โดย

สำนักพิมพ์ บริษัท เอ็น วาย फिल्म จำกัด

เลขที่ 3 ซอยราชพฤกษ์ 4 แขวงบางจาก

เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร 10160

โทร. 02-457-2596-7, 085-0702-1572

350 บ.

กระบวนทัศน์

การพัฒนา
ผู้บริหารองค์การ
ทางการศึกษา
วิธีใหม่

อัจฉรา นิยมภา

คำนำ

แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์หนังสือเล่มนี้ อันเนื่องมาจากผู้เขียนตระหนักถึงความสำคัญของผู้บริหารทางการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารทางการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศ ให้ผู้เรียนทุกคนที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยผ่านการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน

หนังสือเล่มนี้ของผู้เขียนจึงมีความประสงค์ในการเรียบเรียงและนำเสนอองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้า วิจัยและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เชี่ยวชาญทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งประสบการณ์ในการปฏิบัติงานทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาผู้บริหารองค์การทางการศึกษาวิถีใหม่ โดยมุ่งประโยชน์ของผู้อ่านที่ต้องการเพิ่มพูนความรู้ของตน รวมทั้งเป็นแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติมสำหรับนิสิต นักศึกษาในสาขาวิชาการบริหารการศึกษาและสาขาที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา ตลอดจนครู อาจารย์ ให้มีความรู้ความเข้าใจ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

หนังสือเล่มนี้นำเสนอเนื้อหาเชิงบูรณาการทั้งด้านวิชาการและการประยุกต์เพื่อประมวลแนวคิดสู่การพัฒนาผู้บริหารองค์การทางการศึกษา ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยหนังสือเล่มนี้นำเสนอ กระบวนทัศน์การพัฒนาผู้บริหารองค์การทางการศึกษาวิถีใหม่ ซึ่งประกอบด้วยเจ็ดบท ได้แก่ บทที่หนึ่ง ประเด็นและแนวโน้มภาวะวิถีการเปลี่ยนแปลงสังคมใหม่ บทที่สอง นโยบายและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาในประเทศไทย บทที่สาม รูปแบบการพัฒนาผู้บริหารทางการศึกษาวิถีใหม่

บทที่สี่ กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำยุคใหม่ของผู้บริหารการศึกษา บทที่ห้า กระบวนทัศน์การพัฒนาผู้บริหารการศึกษาวิถีใหม่ บทที่หก พลิกโฉมการบริหารเพื่อการเปลี่ยนแปลงองค์กร และ บทที่เจ็ด ความสำเร็จของการพัฒนาผู้บริหารการศึกษาเพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้บริหารองค์กรทางการศึกษาวิถีใหม่

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่มีความตั้งใจในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้วยความมุ่งหวังตั้งใจอย่างยิ่งของผู้เขียนในการเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา

อัจฉรา นิยมภา

กระบวนการทัศน์

การพัฒนาผู้บริหารองค์การทางการศึกษาวิถีใหม่

บทที่	สารบัญ	หน้า
1	ประเด็นและแนวโน้มภาวะวิถีการเปลี่ยนแปลงสังคมใหม่	1
	ประเด็นการเปลี่ยนแปลงในบริบทสังคมใหม่	2
	ประเด็นและแนวโน้มภาวะวิถีปกติใหม่	5
	สมรรถนะทรัพยากรบุคคลภาวะวิถีปกติใหม่	9
	บทสรุป	12
2	นโยบายและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาในประเทศไทย	14
	แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2660-2579	15
	แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา	21
	บทสรุป	27
3	รูปแบบการพัฒนาผู้บริหารทางการศึกษาวิถีใหม่	29
	การพัฒนาผู้บริหารทางการศึกษาวิถีใหม่	30
	รูปแบบการบริหารสถานศึกษาวิถีใหม่	33
	บทสรุป	41
4	กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำยุคใหม่ของผู้บริหารการศึกษา	43
	กระบวนการทัศน์ภาวะผู้นำ	44
	นวัตกรรมการพัฒนาภาวะผู้นำ	48
	กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำยุคใหม่	58
	บทสรุป	66

กระบวนการทัศน์

การพัฒนาผู้บริหารองค์การทางการศึกษาวิถีใหม่

บทที่	สารบัญ	หน้า
5	กระบวนการทัศน์การพัฒนาผู้บริหารการศึกษาวิถีใหม่	62
	แนวคิด หลักการพัฒนาผู้บริหารการศึกษา	67
	นโยบายการพัฒนาผู้บริหารการศึกษาในประเทศ	70
	กระบวนการทัศน์ใหม่ของการพัฒนา	76
	เทคโนโลยีกับการพัฒนา	81
	กลยุทธ์การพัฒนา	83
	บทสรุป	87
6	พลิกโฉมการบริหารเพื่อการเปลี่ยนแปลงองค์การ	89
	การนำการเปลี่ยนแปลง	90
	กลยุทธ์การนำของผู้บริหารสู่การเปลี่ยนแปลงองค์การ	95
	บทสรุป	99
7	ความสำเร็จของการพัฒนาผู้บริหารการศึกษา	101
	ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาผู้บริหารการศึกษา	102
	ผลสำเร็จของการพัฒนาผู้บริหารการศึกษา	107
	บทสรุป	108
	บรรณานุกรม	111
	ดรรชนี	118
	ประวัติผู้เขียน	119

กระบวนทัศน์

การพัฒนาผู้บริหารองค์การทางการศึกษาวิถีใหม่

ภาพที่	สารบัญญภาพ	หน้า
1	ชีวิตวิถีใหม่และการปรับตัวในภาวะ COVID-19	8
2	องค์ประกอบสมรรถนะ	9
3	โมเดลสำหรับการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตร	33
4	รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน	35
5	รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารมีอาชีพ ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร	36
6	รูปแบบการพัฒนาบุคลากรของ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ในยุคประเทศไทย 4.0	38
7	กรอบแนวคิดพื้นฐานเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การ ในศตวรรษที่ 21	53
4	กรอบกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ	84
9	การพัฒนาผู้บริหารการศึกษาสู่ผลสำเร็จ	97

บทที่ 1

ประเด็นและแนวโน้ม ภาวะวิถีการเปลี่ยนแปลงสังคมใหม่

กระบวนการทัศน์

การพัฒนาผู้บริหารองค์การทางการศึกษาวิถีใหม่

ประเด็นและแนวโน้มภาวะวิถีการเปลี่ยนแปลงสังคมใหม่

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ ต่อเนื่องไปทั้งด้านการเมืองและการปกครองที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนในองค์กร ที่เกี่ยวข้อง และในปัจจุบันผลจากการเกิดวิกฤตระดับโลก ทั้งในด้านภัยพิบัติต่าง ๆ และรวมทั้งการเกิดโรคระบาดที่เรียกว่า ไวรัสโคโรนาที่ทำให้สังคมเกิดความผิดปกติ ทำให้มีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเป็นความปกติใหม่ (New Normal) ซึ่งหมายถึง สถานการณ์ พฤติกรรม การปฏิบัติต่าง ๆ ที่ไม่คุ้นเคย หรือเคยเป็นสิ่งที่ผิดปกติก่อนหน้านี้ ได้กลายมาเป็นมาตรฐานปกติในปัจจุบัน

หนังสือเล่มนี้เริ่มต้นด้วยการนำเสนอ ประเด็นการเปลี่ยนแปลงในบริบทสังคม ใหม่ ประเด็นและแนวโน้มภาวะวิถีปกติใหม่ และสมรรถนะทรัพยากรบุคคลภาวะวิถี ปกติใหม่ เพื่อเป็นแนวทางไปสู่การพัฒนาผู้บริหารองค์การทางการศึกษาวิถีใหม่ ดังต่อไปนี้

ประเด็นการเปลี่ยนแปลง ในบริบทสังคมใหม่

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากวิกฤตระดับโลกหลายเรื่องเมื่อพ้นวิกฤติไป ความเปลี่ยนแปลงนั้นก็หายตามไปด้วย จึงน่าจะเรียกว่าเป็น “ความผิดปกติปัจจุบัน (Current Abnormal)” มากกว่า (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2563)

New Normal” หรือ “ความปกติแบบใหม่” หมายถึง สถานการณ์ พฤติกรรม การปฏิบัติต่าง ๆ ที่เราไม่คุ้นเคย หรือเคยเป็นสิ่งที่ผิดปกติก่อนหน้านี้แต่กลายมาเป็น มาตรฐานปกติในปัจจุบัน

เดิม **New Normal** เป็นศัพท์ทางธุรกิจและเศรษฐศาสตร์ที่อ้างอิงถึงแนวโน้มทางการเงินหลังจากเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินในปี 2550-2551 และผลที่ตามมาจากภาวะถดถอยทั่วโลกในปี 2551-2555 คำนี้ถูกนำมาใช้ในหลากหลายบริบทอื่น ๆ เพื่อแสดงให้เห็นว่า บางสิ่งที่ผิดปกติก่อนหน้านี้สามารถกลายเป็นเรื่องธรรมดาได้และแน่นอนว่าหนึ่งในบริบทดังกล่าว คือการเปลี่ยนไปของพฤติกรรมและวัฒนธรรมบางอย่าง ซึ่งภาวะ **New Normal** ปรากฏหลายด้าน ดังนี้ (จันทน์ เจริญศรี, 2563)

1. **New Normal ด้านสุขอนามัยเรื่องสุขภาพ** เป็นเรื่องที่คุณหันมาสนใจหรือใส่ใจในการดูแลสุขภาพมากขึ้น หรือมีความตระหนักในเรื่องเชื้อโรค และโรคระบาดมากขึ้น

2. **New Normal ด้านการบริโภคอาหาร** ทุกคนต้องอยู่บ้าน เพื่อป้องกันการระบาดของโรค จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านการบริโภค โดยการสั่งอาหารและจัดส่งอาหารได้รับความนิยมอย่างสูง

3. **New Normal ด้านการประกอบอาชีพ** ประเทศไทยเน้นการประกอบอาชีพภาคบริการเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะการท่องเที่ยว ซึ่งเมื่อเกิดภาวะวิกฤต โควิด-19 ส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนการประกอบอาชีพ หรือต้องเคลื่อนย้ายไปประกอบอาชีพใหม่

4. **New Normal ด้านการสร้างตลาดออนไลน์** การเติบโตของตลาดออนไลน์ โดยเฉพาะตลาดของสถาบันการศึกษาทั่วประเทศ ที่ได้รับการสนใจเป็นวงกว้าง เกิดพื้นที่ตลาดแบบใหม่ ซึ่งมีฐานมาจากสายสัมพันธ์เดิม เช่น กลุ่มฝากร้าน

เช่น จุฬาฯ มาร์เก็ตเพลส มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการฝึกงาน หรืออื่น ๆ การนำสถาบันมาเกี่ยวข้องกับพื้นที่ขายสินค้าอาจหมายถึงความไว้วางใจและความเชื่อมั่นที่ตลาดออนไลน์แบบเดิมไม่สามารถมอบให้ได้ อาจจะเป็นแนวทางของเศรษฐกิจแบบใหม่ อีกทางหนึ่ง

5. New Normal ด้านสมดุลชีวิต เพื่อหลีกเลี่ยงการแพร่ระบาดของ โควิด-19 หนึ่งในนโยบายสำคัญ คือการทำงานจากที่บ้าน หรือ Work From Home ซึ่งหลายองค์กรประสบความสำเร็จ ประสิทธิภาพในการทำงานไม่ลดลง ทำให้เกิดแนวคิดใหม่ว่าการทำงานอาจไม่จำเป็นต้องมาทำงานในสถานที่ทำงานก็ได้ เพราะเห็นได้ว่า งานบางอย่างไม่มีความจำเป็นต้องไปสถานที่ทำงาน ขณะที่บางประเภทที่จำเป็นต้องใช้สถานที่ทำงาน อาจมีการทำงานทั้งที่บ้านและที่ทำงานสลับกันไป หรืออาจลดวันจากการเข้าที่ทำงานเพื่อให้สมดุลชีวิตดีขึ้น

6. New Normal ของการตัดสิ่งที่ไม่จำเป็นออกไป ในบางองค์กร การเปลี่ยนแปลงบางอย่างสามารถเกิดขึ้นได้อย่างถาวร เพราะมองเห็นความเป็นไปได้จากการนำร่องและทดลองในช่วง โควิด-19 เช่น E-Office คือการทำงานโดยไม่ต้องใช้กระดาษ ส่งเอกสารกันผ่านช่องทางออนไลน์หรือโปรแกรมต่าง ๆ ซึ่งหลายองค์กรสามารถทำได้ดีจนพัฒนาเป็นนโยบายหลักที่เปลี่ยนลักษณะการทำงานไปอย่างถาวร

7. New Normal แบบเหลื่อมล้ำ ความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นอย่างถาวรจนกลายเป็น New Normal นั้น มีความสัมพันธ์กับสภาพเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำ และนโยบายจากภาครัฐโดยตรง การเกิด New Normal มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ สิ่งที่สะท้อนให้เห็นความเหลื่อมล้ำได้อย่างหนึ่ง คือ การเรียนออนไลน์ สะท้อนให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนว่า เกิดความไม่เท่าเทียม เพราะเมื่อเรียนทางไกล ผู้เรียนบางคนไม่มีอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง ไม่มีคอมพิวเตอร์ หรือไม่มีห้องเงียบ ๆ